

List izhaja vsak petek

in velja za navadne naročnike s poštnino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 s., za četrt leta 80 sold. — Kdor sam po-nj pošilja, plača 2 g. 50 s. Za ude kat.-pol. društva je naročnina določena v društv. pravilih. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. pri knjigarju Sohar-ju na Travniku.

GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošiljajo opravniku in sovredniku **Matiji Kravanja-I** v nunskih ulicah h števil. 386. Vse pošiljatve naj se frankujejo Rokopisi se ne vračajo. — Oznanila se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold., če dvakrat, 12 s. že trikrat, 15 s.; za kolek vsakrat 30 s.

Še enkrat Hrvaško

(Dalje; gl. I. 21.)

Po smrti Karolovi so Ogrji vedno bolj in bolj Hrvate pritiskali, in jih pisano gledali, pa tudi Hrvatje se niso v koruzo skrivali, kedar je bilo treba samostalnost svoje zemlje braniti. Odkar je pa narodna ideja avstrijska ljudstva prešinila, ni bilo Hrvatom več obstati pred Madjari. Madjajasi, azijatsko pleme, nimajo nikjer na svetu brata po rodu, pa bi se vendar radi šopirili in kot mogočen in velik narod sloveli. Pa kako si pomagati, ker jih je le kake 4 milijone? Kdor tujih pravic ne pozna, temu je vse lahko. Vzemimo hrvaški zemlji samostalnost, usilimo Hrvatom v šolah in v uradih madjarski jezik, s časoma pridemo do tega, da bo vsak količkal zavedni Hrvat Madjar z dušo in telesom. Te svoje naklepe so zaševali z vso ojstrostjo za časa Ferdinanda V. (od 1835—1848). Nemška in slovanška imena mest, spadajočih pod krono sv. Štefana so madjarili, častne in mastne javne službe so dajali edinim Madjarom ali pa poarpadenim Hrvatom Hrvaške novine niso smele nič zoper Madjare pisati. Kdor se je predrznil Madjarom nepovoljno knjigo ali časopis obelodaniti, bilo mu je gorjé. Na Dunaji so se Madjari cesarju in cesarskemu dvoru dobrikali, in Hrvate tožili, da z Rusom zavezo sklepajo in mu Avstrijo ponujajo, Cesar so iskali, so tudi našli. Cesar jim je vse veroval. Leta 1842 je vzel kralj banskemu namestniku, škofu Eauliku, rojenemu Slovaku, bansko oblast, ker so madjarske županije neprestano Hrvate tožile in z izdajico jih pitale; za bana pa je postavil grofa Haller-a, erdeljskega Nemca, pa hudega Madjarona. Hrvaški narod je žaloval, pomagati si pa ni mogel, kajti „jači tlačí.“

Leta 1848 je vse vrelo. Evropske homatije so bile Madjarom voda na njih mlin. Sè silo in zvijačo so si znali novo narodno vlado pridobiti. Madjarski ministri, med kterimi ja palatin malo, da ne s kraljevsko oblastjo in močjo vladal, so zastavili sekiro na korenino hrvaške samostojnosti. Po tretjem članku nove, v ogerskem zboru sklenjene postave sega palatinova oblast čez vso Hrvaško. Članek V. zaukazuje, naj pošiljajo Hrvatje poslance v skupni ogerski zbor, pa ne kot kraljevina, ampak kot županije. Po ravno tem članku spada Slavonija, Reka s Pprimorjem in Krajina neposrednje pod ogersko oblast. Deseti članek veleva, da je službeni jezik na Hrvaškem brez izjemka madjarski.

Kaj so Madjari l. 48. in 49. vganjali, je znano. V Debrečino so zbor sklicali, in hasburško rodovino s prestola pahnili, vso oblas pa Košutu izročili Ruska in hrvaška vojska je madjarski punt pri Vilagoš-u zatrla in Avstrijo rešila. Ludovik Košut je pobegnil na Turško, razkropili so se tudi madjarski ministri, generali in kolovodje, kar je bilo pa vjetih, dal je general Hajnau deloma pobesiti, deloma zapreti.

Tako so Hrvatje Avstrijo pogina rešili in si z dejanjem samostojnost osnovali. Pa ne samo dejanski, ampak tudi ustavno ima Hrvaško svojo državno pravico. Cesarski patent od 7. aprila 1850. leta, s kterim so se rešile predloge hrvaškega zbora, posebno hvali starodavno zvestobo in navdušeno vdanost, in za pravično plačilo priznava trojedne kraljevine popolno samostojnost od ogerske dežele. Vrh tega je

kralj l. 1861 sklep hrvaškega zbora (člen 42., na kterega se hrvaški poslanci vedno sklicujejo), da Hrvaška prihodnjic z Ogrji drugače ne stopi v zvezo, nego samo z enakimi pravicami, potrdil, pristavivsi, „da od tega ni mogoče več odstopiti.“

Iz tega je razvidno, da grè trojedini kraljevini ravno taka samostalnost in neodvisnost, kakor Oerski Madjari pa ponujajo Hrvatom ravno toliko samosvojnosti, da kot narod ne morejo ne živeti, ne umreti.—

(Konec prih.)

Deželni zbor goriški.

VII. seja, 29. nov. t. l. zvečer o 5. u. — Nazočih 16 posl. (posl. Pagliaruzzi si je izprosil odpust zarad družinskih razmer). — Glavar naznani, da je p. Pagliaruzzi nazaj vzel svoj predlog zastran načrta postave zadevajoče razdelovanje občinskih pašnikov; dalje naznanja mnogo peticij. — Dr. Deperis je podal nasvet zastran vpeljanja deželno-narodnih jezikov v tukajšnji srednji šoli; podpiranje tega predloga ima priti na dnevni red naslednje seje. — Posl. dr. Lavrič interpelluje vlado, zarad slovenskih tiskovin (obrazcev) pri goriški pošti.

Na dnevnem redu so bili: finančn. odseka nasveti o računu dež.-obč. zaloga za 1869, 70 in 71, gozdnarstvenega zaloga in zaloga za uboge. Vse potrjeno.

Čez prošnjo županije bračanske (v Lahih) za odškodovanje stroškov za vkvartirovanje vojakov ll. 1867—69 se je prestopilo k dnevnemu redu. Tako tndi peticija komenska za vpeljanje zakonske takse (4 gold, ki bi se imeli plačevati v občinsko denarnico).

Od cestnih odborov je bilo došlo mnogo prošinj. Komenskemu se je dovolil odlog 2 let za povračanje 2000 gld. dolga ki ga ima do dež. odbora. — Karminskemu se je dovolilo 1000 gold. da ukupi neko hišo v Medani za razširjenje ceste. — Uslišana je prošnja karminskega ceste odbora, da naj se spozna za skladovno cesto pot iz Medeje v Verso. Posodi se omenj. odboru 8000 gold. proti temu, da jih v 2 odplačilih (1875 in 1874) povrne. S tem denarjem napravi en most čez Idrijo (Judri).

Peticija občin Sovodenjske in Mirenske, da naj bi se spoznala za skladovno cesta od Volčje Drage do (železnične postaje) Rubij, šla je na dež. odbor, da jo natančniše pretehta.

Poslednjic se je naročilo političnemu odseku da napravi in še v tej sessiji predloži načrt postave zastran posušenja močvirja Koboridskega. Vlada je dala 6700 gold. za to delo, in posodi družih 10.000; o. 2000 ima v ta namen cestni odb. tominski.

VII. seja, 4. dec. zvečer. Nazoč tudi g. minister baron Pretis. — Ta seja se je zdela nekako slovesna, bodi zavolj došlega ministra, bodi zavolj 2 predmetov, ki sta bila veliko več občinstva privabila, ko druge dni. Poslanec Deperis je namreč z razlogi podpiral svoj nasvet zastran vpeljanja it. in slov. kot učnih jezikov v naši srednji šoli. Izročil se je posebn. odseku 7 udov, da še v tej sejni dobi o njim zboru sporoči. — Šolnike je pa tudi mikalo slišati obravnavo načrta postave zastran pre naredbe dež. šolsko-nadzorstvene post. od

8. febr. 1869. Imel bi se po vladinem predlogu poranožiti dež. šolski svet za 3 osebe. Zraven 2 samostalnih inspektorjev (1 za srednje šole tukajšnje in tržaške, 1 za ljudske na Geriškem), bi imela v zboru sedeti tudi 2 zastopnika učiteljstva in šole. (Zdaj sta samo 2 šolnika v svetovalstvu, katerih eden je ob enem na 6 let tudi nadzornik za vse šole) — Večina odsekova (poroč. Černe) je hotela, da, če se d. svet pomnoži, kakor vlada hoče, naj imata šolnika samo *posvetovalen glas*. Ta predlog je padel, pa potegnil za sabo tudi vladinega, za kterega se ni nihče potegnil, razen ces. komisarja. Drugih nasvetov pa ni tudi nobeden posl. stavil. — Več o tej seji prihodnjč. Deveta seja je bila sinoči.

Spomenica

do c. kr. ministerstva, kako bi se dala odvrniti preteča nevarnost, da duhovski stan v goriški cerkveni provinciji ne pomrje.

(Konec.)

Predavali bi se v pripravljavnih 2 tečajih ti-le predmeti:

1. tečaj modroslovje: a. logika, psihologija, metafizika i teokracija s posebnim ozirom na stare i nove modroslovske sisteme i na božje razodenje; b. čitanje i razkladanje krščanskih grških i latinskih pisateljev; c. sestavki o predavanih predmetih s posebnim ozirom na jezike posameznih škofijstev; d. kulturna zgodovina raznih narodov predkrščanskih časov itd.

2. tečaj govorništvo: a. nadaljevanje modroslovskih studij, posebno predavanje krščanskega modroslovja po evangeljskih načelih in apostoljskem sistemu, k čemur bi posebno ugajal evengelij sv. Janeza i Pavlova pisma; b. krščansko govorništvo, dialogična i govorniška umetnost, deklamovanje; c. čitanje i razlaganje krščanskih govornikov; d. sestavki v dialogični i govorniški obliki — v deželni jezikih; e. kulturna zgodovina narodov i ljudstev po Kristusu.

VI. Ne da se tajiti, da spada vzgoja duh. pripravnikov k notranjim zadevam kat. cerkve kot postavno priznane, in v tem *pristoja neodvisno vodstvo in oskrbnništvo po vsem pravu škofom* vsled drž. post. od 21. decembra 1867, §. 15; tedaj bi ne imela politična gosposka nič ugovarjati, ako se obstoječa šolska uravnava za pripravnike bogoslovja v omenjenem zmislu predrugači.

Vsled iste postave je tudi cerkev posestnica in vživalke svojih šolskih i dobrotnih naprav in ustanov, i po tem takem ne more se nikakor ugovarjati temu, da se k vzgoji bogoslovcev odločeni zalogi porabijo po navedeni uravnavi; *škofje imajo tedaj pravico tirjuti*, da se jim semeniške dotacije v sedanji meri prepustijo, ne gledô na to, ali pripravniki štiri ali pa šest let v bogoslovskem učilišči ostanejo, kakor se je ravnalo v goriškem centralnem semenišči že od početka njegovega l. 1819 sem, da so se namreč vselej, ko je pravih bogoslovcev primanjkovalo, mladenči nekdanjih dveh modroslovskih tečajev v bogoslovje jemali in v njem prehranovali, i sicer po večem ali manjem številu prostorov sleherni škofiji odločenih.

Ker ima gor. centr. semenišče sto ustanovljenih prostorov, tržaško pa še posebej deset v Trstu, naj se, ko bogoslovcev v viših 4 razredih primanjkuje, prazni prostori ponamestijo z duh. pripravniki v dveh novih pripravljavnih tečajih, potem se je nadejati, da duhovski stan dovoljno spodrase, kajti ti gojenci morejo se smatrati kot pripravniki duh. stanu, ki imajo pravico po §. 25. vojne postave 5. dec. 1868 oproščeni biti, da zamorejo studije nadaljevati, in klical bi se le tedaj k vojaškimi vajam, ako bi bogoslovske studije pustili i duh. stanu slovo dali.

VII. Poskrbi naj se tudi za sposobne učiteljske moči dveh pripravljavnih tečajev; toda ker je sila velika, odprl bi se lahko za zdaj prvi pripravljavni tečaj koj brez novih učnih moči, da se le določene, pa neupotrebne semeniške dotacije v to

prepustijo. Samo tržaško-koperska škofija težko da bo zamogla prihodnjega šolskega leta 1872/73 le 15 prostorov napolniti, 20 jih bo toraj praznih, kar bi zalogu kakih 5000 gold. prihranilo.

V enakem položaji so tudi druge primorske škofije.

S tem prihranjenim denarjem bi se ne le gojenci, ki se v prvi pripravljavni tečaj sprejmejo, preskrbeli, ostal bi še kak znesek, ki bi se kot remuneracija ponudil dotičnim učiteljem.

Dokler se ta stvar ne uredi, so dosedanji učitelji viših bogosl. tečajev pripravljeni, podučevanje radovoljno prevzeti, kar so že blagovoljno obljubili; potem bi sosebno oni izmed njih, kateri vsak dan samo po dve uri podučujejo, proti pristojni nagradi še tretjo uro v pripravljavnem tečaju prevzeli.

To je tedaj ova velevažna spomenica, o kateri so se pretekli pomladi pogovorili tukaj v Gorici prevzv. kn. nadškof goriški, premil. škofa tržaški in porečki, in katero so poslali m. oktobra ministerstvu. Reč sega v prvi in nar. žlahtnejši življ slov. kat. ljudstva. — Ubogo ljudstvo plačuje na vse strani, za vse reči, potrebne in nepotrebne; plačuje se mu pa s tim — da se mu namerava odvzeti, kar mu je nar. svetejše in in nar. dražje. Smemo li pričakovati, da bo se kateri goriških, saj slov. poslancev, koje je ljudstvo izvolilo, da stražijo njegove nar. svetejše pravice, v d.ž. zboru oglašil in posnema slavnega dr. Razlaga v Ljubljani—?!!

Dopisi.

Iz ipavske doline. Zdaj, ko smo zahvalnico za letošnje pridelke že imeli, je prav, da se kaj o teh pridelkih omeni; ne bom pa na dolgo o žitnih pridelkih govoril, ampak samo o vinu kaj povem, ker to je nar. poglobitnejši podpora lepi naši dolini.

Na Čavnovi strani se je pridelalo vina komaj za dom, na uni proti Štjaku komaj polovica. Kapljica je pa taka, da cena nadomestuje, kar obilnosti pomanjkuje. O trgatvi se je sukala cena okoli 18—20 gld. v Dornbergu, kjer je vselej za teden kasneje; drugod med 15—17 gld.; zdaj pa se vzdržuje med 15—17 gl, ker Krajnci so se preskrbeli, domači le za silo kupujejo, krčmarji pa po ptujem, posebno laškem vinu segajo.

Sila kola lomi; v slabih letinah si ljudje izmišljavajo vsake sorte pijač, da bi jim vino nadomestile; in, ker hoče svet danes v vseh rečeh napredovati, tako tudi noče zaostati v znajdbi, vino množiti. Francoz nas je v tej reči že dolgo prekosil, posebno nek bogatin Petiot, ki si je znal iz tropin, vode in sladkorja dobro pijačo napravljati. Nek slovensk časnik priporočuje letos zavoljo pomanjkanja vina to umetnost, ki se po njem „petiotizovanje“ imenuje. Nemci so si jo precej prisvojili. Ta pripomoček se mi pa tako pošten zdí za naš narod, kakor v nekem oziru nemška kultura sploh, ali pa novo nar. usiljeno geslo: „Vse za ... za“..., samo za vero nič! Evo ti napredek! ker Francoz in Nemeč vodo in sladkor za vino prodajata, ne sme tudi Slovenec za - ostati—v slepariji, ker, kdor danes slepariti ne zna, ni omikan! Geslo govori: Vse za narod; ali presneto malo s tem narodu služite, da celó na škodo mu delate; trto- in vinoreja se ne bode povzdignila, denar se nepotrebno na ptuje za sladkor pošilja, domača produkcija se zanemari; nižje ljudstvo je zadovoljno, samo da veliko upijanljive pijače po nizkej ceni dobi. Petiotizovanje ni pravo sredstvo, kmeta k skrbni in umetni delavnosti pripraviti, ampak v lenobo, zadrego in obup ga potisne gledé vmazane špekulacije.

Vinorejec naj skrbi, da si, kar mogoče, vinskih snov iz zemlje pridobi, in ohrani, kakor jih Bog da, in da, kadar kupec v hram pride in po vinu vpraša, tudi vino dobi in ne — sladke vode.

Nemška vina imajo zmiraj enak okus, bodisi dobra letina

ali slaba, veliko ali malo vina, med tem, ko se pri nas loči vas od vasi; to dela nemška spekulacija; zato so tudi pri zadnji vinski razstavi v Gorici takole modrovali; „zu süß“ — „zu herb“ (presladko — pretrdo), in pri tem je tudi ostalo, tako da še zdaj ne vemo, pri čem da smo.

Slovenci! napredujmo po nauku našega slavnega prof. Povše-ta, sadimo trte dobrega plemena, ravnajmo umno s kletarstvom, imajmo pozneje ko mogoče trgateg; vse drugo nam bode naše ugodno podnebje nivršlo.

Kupci! nikar ne segajte brez pomislika po tujem vinu, trte za vas sadimo, za vas redimo, za vaše goldinarčke vam tudi radi kapljice damo. Ne iščite robe le po nizki ceni; ako nima mošt 20 odstodkov sladkorja in vino 10° alkohola, ni vrelo pravilno, vaš denar je v nevarnosti; tirajte dobre robe in nikar ne silite vinorejcev k prezgodnji trgatvi, ker tako ostanejo vina brez sladkorja v škodo vam in nam.

Letošnja poskušnja v dornberškem društvu in v goriški kmetijski šoli nam priča, da zamore naš mošt čez 20°/o sladkorja imeti, ako 8—14 dni kasneje trgateg napravimo.

Le tako, preljubi Slovenci! dospemo do višje stopinje napredka v ninoreji brez nepotrebne nemške kulture, ki nam je v marsičem le lažnjiva osrečevalka in stara mačeha. —

S kanalskih hribov, 4 dec.— Na Banjšicah je bila pretekli teden precej gosta megla po dnevu in po noči. No, kaj pa to? bi rekel kdo, sej nas je megla še v grapah dušila, zakaj bi vas na visokih planinah ne smela obiskati? Čakaj, brate iz grape, da ti kaj več povem o naši megli, pa bodeš videl, da ni to, kar si bodi. Glej, naše planine so ob času megle labirintu podobne; kakor se človek v labirintu lahko zgubi, da ne more vun priti, tako se godi marsikteremu potniku iz domačih krajev na Banjških planinah.

Takih prigodkov vé ljudstvo povedati. Marsikomu se je iz Gorice čez Bate prišedšemu primerilo, da je vso noč po širokih planinah naprej korakal, pa nazaj v Batovski svet prišel. Te dni je nekdo zopet tako krožil, pa pozno v noč k meni po svetilnico ves spotjen in ostrašen prikorakal. Kašenkrat kličejo taki na pomoč, pa jim pridejo ljudje z lučjo naproti. Taka se godi, ker so naše planine pregladko obrite, ker je sama trava brez drevja in brez germovja. Potnik nima po čem se rrazvedovati. Tukaj ima res Slovenija rusko stepo v malem obrazu.

Ogled.

Avstrija. Motil bi se, kdor bi mislil, da so gg. ministri in ustavaki sè svojo večno *volitno preuredbo* že pri kraji. Ministri so imeli pretekli teden velevažni (!) svoj posvet zastran te reči, a da bi bil presv. cesar njihovemu načrtu pritrtil, ni še tako gotovo, kakor bi oni sami in njihovi verniki želeli. Za tega voljo se zagrinjajo zdaj v plajšč — skrivnosti, češ, da to ne gre, da bi se koj po časnikih raztrobilo, kar se cesarju predlaga. Govori se, da Poljakom na ljubo se je ustanovila za Galicijo izjema, da za to deželo namreč ne bi imele veljati direktne volitve. V kratkem mora vse jasno postati. Znabiti pa, da ravno direktne volitve bodo kamen, ki sedanje ministre podere.

Deželni zbori se morajo še pred 12. decembra skleniti, kajti ta dan je odločen za začetek *državnega zboru*.

V *pemskem* dež. zboru se je uni teden nekaj prav mikavnega pripetilo. Znano je, da narodni federalni poslanci (državno-pravna opozicija) v zbor ne hodijo. Predsednik jih je po navadi povabil k sejami; oni pa so mu poslali *razložbo*, zakaj da se ne morejo zborovanja udeleževati. Ta razložba bi se bila morala v zbornici brati, ali ustavaški junaki, zagovorniki javnosti, so hoteli to storiti — v skrivni seji! da ne bi svet izvedel zapopadka česke spomenice, ktera je s tehtnimi razlogi prav dobro zabeljena in opoprana. Da bi zbor prisilila opozicijsko razložbo javno obravnavati, po-

dala sta se dva česka poslence (Čizek in Jerzabek) v zbornico z namenom, predsedništvo o tem interpellati. Ali predsednik, dež. maršal knez Auersperg, je znal notranji pravilni red tako zasukniti, da sta bila poslanca prisiljena, zbornico zapustiti. Silil ju je namreč, naj bi opravila navadno obljubo namesti prisega, cesar sta se ona ogibala. Pred odhodom pa je imel Čizek še priliko, spregovoriti te le besede: „Vem, da Vam je malo mar za spolnovanje postav, ktere ste si sami dali.“ Vsaj te besede morajo priti v zapisnik. Slednjič je bil predsednik vendar-le primoran, dati prečitati razložbo českih poslancev. Pravijo da ustavaškimi zbornikom še zmirom v ušesih šumi po tem branji.

V *Lincu* in *Salzburgu* je z veliko večino sprejet nasvet zastran *odprave šolnine* v ljudskih in meščanskih šolah. Katoliška stranka z dotičnima višima pastirjema se je predlogu vstavljala — ne zaradi šolnine same na sebi, ampak zavolj principa, kteri v predlogu tiči. Razlagal je „Glas“ že v vodnih člankih, kam po liberalnih načelih splošnost šolskega poduka meri. Njihovo geslo: „Brezplačen, splošen, prisiljen šolski poduk po svetnih učiteljih na nobenoverski (na videz neutralni) podlagi“ namerava — ko bi se v dejanji izpolnilo vse, kar in kakor oni žele — sveto cerkev in vero izpodriniti in omiko neodvisno storiti od vsakošne vere in od Boga. Ko bi bili oni, ki to nameravajo, sami na svetu — znabiti, da bi namen svoj dosegli, a, hvala Bogu, imamo jih, ki so družih misel, in ki tudi ne bodo rok križem držali, ampak z njihovim orodjem (prav po splošnem uku) njihova načela izpodbijali.

V *Ljubljani* je dognana ena najvažnih zadev, postava zastran *ustanovljanja, vzdrževanja in obiskovanja javnih ljudskih šol*. Odsek, ki je dotični načrt pretresal, se je bil gledé enega §. razcepil na večino in manjšino; vsaka je prinesla svoj nasvet pred zbor. Večina je hotela, da naj imajo otroci hoditi v šolo od 6. do dopolnj. 12. leta življenja, manjšina pa od 6. — 14. Sprejet je z 18 glasovi proti 11 popravni nasvet dr. *Costa-v* glaseč se tako: V mestih in trgih (kjer so večrazredne šole) naj traja dolžnost hoje v šolo do 14 leta, drugod po deželi pa do 12. Ta nasvet je gotovo naj praktičniši. (Pri nas, na Goriškem, kjer velja določba, da traja „navadno“ šolska dolžnost do 14. leta, bilo je že treba za en cel okraj — ako se ne motimo — otroke te dolžnosti odvezati in jim čas znižati. Nadaljuje se pa podučevanje v nedeljskih in večernih šolah.) — Dr. *Razlag* je ²⁹/₁₁ razlagal in podpiral svoj nasvet zastran poprave §. 19 postave zadevajoče občno dolžnost vojaške službe. Govoril je po *nemški*, in to tisti dan, ko je „Sl. Nar.“ ostro grajal posl. Horaka, da po nemški govori. „Narod“ je pa dosleden in je, kar se tiče rabe nemškega jezika v kranjsk. zboru, tudi dr. Razlagu svojo povedal. Dr. Razlag, ki se je sè svojim nasvetom potegnil za bogoslovce, naj bi se jim namreč dovolilo, potem ko so vojaški dolžnosti kot enoletni prostovoljci zadostili, svete rede prejeti, je o tej priliki zopet ponovil in povdaril, kar je uni pot v „Matičnem“ občnem zboru rekel, da slovensko ljudstvo se ne da izobraževati drugače, nego v duhu katoliške cerkve.

Željno se o zera ogromna federalistična stranka v celi Avstriji na Ljubljano, bo li deželni zbor Kranjski odločno stopil na stran vrlih, možatih Tirolcev, in Galičanov, ki vendar enkrat spoznavajo svojo zmoto, da se z oportunitetno politiko brez stalnih načel nič doseči ne zamore. V našem goriškem dež. zboru ne moremo pričakovati take odločnosti od vseh slov. poslancev.

Ogersko. Rekli smo v posl. listu, da pri vsem tem, da se je znani škandal v peštanski spodnji zbornici kolikor toliko poravnal, vendar predsedniku ministerstva, Lonyay-u, že klenka. Danas imamo povedati, da mu je že odklenkalo. Hoteli so vsi njegovi tovaruši odstopiti; s tem so ga prisilili, da je moral on odpoved ponuditi cesarju-kralju, kteri jo je tudi sprejel in dosedanjemu ministru za kupčijstvo, Szlavy-u izročil ministerstva predsedništvo in nalogo, da sestavi

novo ministerstvo. Razen Lonyay-a ostanejo vsi prejšnji ministri, namesti Szlavy-a prevzame neki kupčijske zadeve grof Jož. Zichy, poglavar na Reki.

Pogajanje med *kraljevinskima deputacijama*, ogersko in hrvaško, ostane brzkone brez vspeha.

Zunanje države. Zvonec nosi *Francosko*. Dan 29. nov. t. l. ostane za Francoze pomenljiv. Thiers, ki je prav zvitá buča, je vgnal v kozji rog monarhiste. Monarhisti so le v tem edini, da republike ne, ali, če jih vprašaš: Kaj pa hočete? ne morejo se zediniti za določen odgovor, kajti ti vlečejo na desno, uni na levo, a tretji prek obeh. Na predsednikovo poročilo (13/11) se je imelo po nasvetu izsred monarhistovske desnice podanem kar si bodi odgovoriti. V ta namen je bila izbrana komisija (odbor), ki je imela napraviti dotične predloge. Poročevalec večine te komisije je bil Batbie. V kratkem so njegovi nasveti ti-le: Dokler Nemci ne zapuste franc. dežele, naj se o določni „ustavi“ (monarhiji ali republiki) ne govori (ostane naj se sploh pri Bordeaux-skem sklepu); nujno je, da se vpelje odgovornost ministrov; konservativni monarhisti ne morejo sprejeti Thiers-ove kons. republike, dokler se on naslanja na radikalce (Gambetta-ve); komisija noče, da bi se napravila še 2. zbornica, češ, da to bi pomenilo toliko, ko narodnega zbora oporoko. — Namesti teh predlogov se je pa sprejel nasvet Dufaure-v (vladin) glaseč se tako. Izvoli naj se komisija 30 zbornikov, ktera naj bi izdelala črtež postave, uravnujoče vladno oblast (predsednikovo itd.) in pogoje ministerske odgovornosti. — Za ta predlog je glasovalo 370, proti njemu 334 poslancev; (večina tedaj 36 glasov). Od monarhistov jih je prestopilo mnogo na Thiers-ovo stran; lani so imeli 2 tretjini glasov, a zdaj —! Ne, ne, z zgolj zanikavno politiko ne gre. Sicer pa je bil Thiers v tisti seji (29/11) prisiljen, izpovedati določno svoje mišljenje in načela svoje konserv. republike. Grajal je postopanje Gambetta-vo, odvrčal razložno socializem, grajal Napoleonovo politiko gledé papeža, protestoval proti ateizmu (brezboštvu, na katero merijo skrajne stranke). — Škodilo ne bo, če bode Thiers-ova vlada red in vero vzdržavala; v prihodnje bo, kar bo Bog hotel.

Na *Španjskem* ni miru. Ne le Karlisti, temveč tudi republikanci dajajo vladi veliko opraviti.

Domače novice.

(*Novega mestn. župana*), Nj. eksc. gosp. *Karola grofa Coronini-a*, je včeraj, 5/12, o poldne g. namestnik iz Trsta, baron Ceschi, v novi mestni dvorani slovesno vmestil. (Iz dotičnih govorov znabiti prih. krat kaj prinesemo). Zvečer je bila slovesna bakljada in godba po mestu njemu na čast.

(*Nadvojvoda Karol Ludovik*) pride za gotovo to zimo z otroci v Gorico stanovati, ako kaka bolezen tukaj ne nastane; najela se je v ta namen hiša Seiler-jeva na solkanski cesti.

(*Svetla cesarica*) ima vendar le vkljub vsemu zanikovanju priti z otroci v Gorico, kakor piše dunajski „Vaterl.“

(*Prostor kanonika*), prazen po smrti *M. Fabiani-a*, je razpisan do 31. dec. t. l.

(*Katoliške družbe*) občni zbor 5. dec. t. l. (v Cattinelli-evi hiši) se je vršil po tem-le programu,

1. Predsednikov govor; 2. Račun leta 1872, in predračun za 1873; 3. Odborov predlog, da naj se postavi v cerkvi na Sveti Gori spominek na shod, ki je bil 2. septembra t. l.; 4. Predlog, da naj si družba svoje bandero napraviti da, 5. Predlog zadevajoč kako spremembo društvenih pravil; 6. Kaj storiti, da se oskrnjevanju praznikov v okom pride; 7. Kako bi se dalo vpeljati, da bi se sv. popotnica z večo slovesnostjo spremljevala; 8. Predlog zadevajoč vpeljanje katoliških družb v večih krajih naše dežele; 9. Predlogi, ktere utegnejo staviti družbeniki sami.

Nazočil ej bilo okoli 60 udov; posnetek obravnave prihodnjč.

(*Mandolat.*) Dne 20 oktobra t. l. so se vsi prodajalci kolonialnega blaga in jestvin z notarskim pismom zavezali, da odpravijo dosedanjo navado, dajati svojim kupovalcem tisti dan pred Božičem mandolat in druge sladčice, in da pokažejo kupovalcem, da niso sklenili te pogodbe na svoj dobiček, ampak le, da se iznebijo mnogoterih neprilicnosti, ki so združene s to navado, zavezali so se v dogovornem pismu, da bodo raji plačavali za mestne uboge kak znesek v denarjih, in sicer toliko večí, kolikor obširniša je njih kupčija, in kdor se tega ne bo držal, ustanovljena je za-nj znamenita globa (kazen v denarjih).

Ker se je tedaj ta preuredba vpeljala v dober namen, zanašajo se omenjeni prodajalci, da bode to vsakemu kupovalcu po volji.

Razne vesti.

— *Deset tisuč frankov „razsvetljencem“ sedanjega veka na ponudbo!* Emilij Artus iz Alenzon-a na Francoskem je imel bolno sorodnico, katero ozdraviti, so se zdravniki zastonj trudili, in jo za neozdravljivo sodili. Em. Artus je slišal od čudežev, ki se godé na božji poti „Naše Gospe (Mat. božje) v Lourdes-u“, (kamor se je preteklega meseca podala velikanska franc. procesija, o kateri je „Glas“ že poročal), koje je popisal Henrik Lasserre v posebni knjižici. Prepričan o tem, svetuje sorodnici, naj se podá na božjo pot v Lourdes. Deklina uboga, moli pred sveto podo Mat. b. zaupljivo in goreče in si opere slednjič bolne ude v vodi čudežnega studenca v duplini, kjer stoji kapelica. Zdrava je bila v trenutku. Em. Artus je bil priča tega čudeža in ga popisal v časniku. Francoski „razsvitljenci“ (in tudi drugi) pa ga zasmehujejo in se iz njega in čudežev norca delajo. Kaj stori razžaljeni, pa velikodušni Artus? Položi 10 tisuč frankov pri nekem notarju v Pariz-u na ponudbo tistemu, ki zamore vpričo sodnije poštenih mož dokazati, da izmed vseh od Lasserre-a popisanih čudežev sta le vsaj dva lažnjiva. Priložil je še 5 tisuč fr. za obravnavne stroške. — Po treh mesecih čaka že zdaj položeni denar, da bi se kdo za-nj oglasil. Od takrat pa razsvitljenci in njih časniki o tem — moléjjo, (po „Goriziano“-u).

— *Tanka vest.* Čudno tanko vest imajo nekteri šolski uradi nove ére. Marbach-ska občina pri Donavi vzdržuje šolo s privatnim premoženjem; podučujejo pa v njej šolske sestre 124 deklic. Ker ni daleč okoli nobene judovske šole, dovolilo se je 4 judovskim deklicam, vdeleževati se tega podučevanja. To izve okrajni šolski svet in brž je spisan ukaz, da ima biti šola — *brezverska*. Iztrebiti se mora iz učbenih pripomočkov, knjig, razlaganja, pripovedovanja, spominjevanja in govorjenja šolskih sester med šolskim časom vse, kar bi utegnilo *stoin-dvajset* otrok spomniti, da so katoliške vere, da se ne bodo štiri judovske deklice nad tem spodtikale —!!

— *Tolerancija.* Japonski poslanci hodijo zdaj po Evropi. „To morajo biti pač blage duše“, misli si človek, ko bere kako sijajno in častno se povsod sprejemajo; še celó knezi jih vabijo k svoji mizi — japonske pagane, ki so zakrivili tisočero grozovitostij, ki se gode ondotnim kristijanom. Ne le samo katoliški časniki, ampak tudi angleški in protestantovski ne morejo zakrivati svoje nevolje zaradi take malomarnosti evropskih diplomatov za osodo svojih bratov. Tako n. pr. piše angleški protestantovski časnik „Westminster Ztg.“ o priložnosti, ko je mesto *Edinburg* sprejelo to poslanstvo: „Mari to mesto ne ve, da je načelnik tega poslanstva osebno odgovoren za preganjanje kristijanov na Japonskem? Od 3000 jetnikov počinilo jih je že več kot 1000, in drugih 2000 muči se ravno zdaj neizrekljivo. — Od vlad pač ničesar ni pričakovati. Naj kristijani na tisoče po strašnih ječah sognjijejo državniki niti s prstom ne zganejo, da bi jih branili.“ No, možje ki so papeža puntarjem prepustili in ki Jezuite trebijo iz dežele, zarad kopice judov pa, ako se jim le količkaj neugodnega pripeti, krič vzdignejo, da se Evropa tresé, gotovo ne morejo, da ne bi svojih japonskih bratov sijajno sprejeli; če ne v drugem, vsaj v sovražtvu proti Kristusovi veri se lahko nad njimi izgledujejo in kaj naučé,

Današnjemu listu smo dodali prilogo.

— Iz Sokolovskega se piše „Slov. Nar.“: Preteklo nedeljo 24. listopada 1872 so si nekateri fanti hoteli posebno veselico pri sv. T. narediti. Ker so pa pozabivši božjo službo in večernice v letošnji redki kapljici iskali, so je tudi popoldne ob četrti uri našli. Začel se je tako naglji boj, da je v petih minutah nek fant, edini sin premožnih starišev take rane dobil, da je drugi dan umrl, in tretji dan po sodniško razmesarjen, pri mali Nedelji bil pokopan. Zdajni čas, temu v okom priti, se res težko dá dognati. Oštirji si sami dovolijo eno in drugo. — Srenjski predstojniki radi mirujejo. — Duhovniki na prižnici so hitro toženi, ako ostro besedo zoper pregreške svoje okolice govorijo. — Ces. kr. sodnije imajo po takem naj več opravila — ko bi le uspeh za prihodnost dognati mogle, in hudobneže po vrednem spokorile.

— Patriarh v Jeruzalemu, prč. Jož. Valerga je umrl.

— Za škofa v st. Hipolitu na Avstrij, je izvoljen znani, učeni mož dr. Binder.

— Stari rdeči bankovci! Vsled člena III. postave od 25. avgusta 1866 in oznanila državnega finančnega ministerstva od 19. maja 1872 (Wiener Zeitung od 30. maja 1872) ne bodo se po zadnjem dnevu meseca decembra 1872 več prejemale v letu 1866 za državne bankovce izrečeni bankovci po 1 gld. a. velj. od 1. januarja 1858, in po 5 gld. a. velj. od 1. maja 1859 (1 gld. in 5 gld. bankovci z rdečim tiskom na sprednji strani). Ker se od 1. januarja 1873 naprej vsaka prošnja za poznejšo zamenjavo odbije, opominja se še enkrat na to spadno dobo. — Tako označja finačno ministeistvo.

— Poštenost liberalskih in judovskih časnikov. Liberalne časnikarje in judovske spekulante znači prav dobro dogodek, ki se tiče banke „Slovenije“. Nedavno naznani namreč nek Ernest Fachini, da bode spisal brošuro, v koji misli vdrihati po raznih bankah, posebno pa po „Sloveniji“ in njenem vodji pl. Treuenstein-u. Pričakoval je, da ga bodo dotične banke brž jele z velikimi vsotami podkupovati, da naj molči. Ko pa vidi, da se je zmotil, res spiše napovedano brošuro ter kar najnesramnejše napada „Slovenijo“ in njenega vodjo ter pošlje en iztis te kjižure g. Treuenstein-u z opazko, da je 4000 iztisov po 30 kr. naročenih, da hoče pa celi natis uničiti in drugo brošuro spisati ter o Treuenstein-u molčati, če onih 4000 iztisov za 1200 gold. skupi. G. Treuenstein pe pošlje Fachini-evo pismo z brošuro vred na Dunaj c. k. državni pravdniški zbornici, ki Fachini-evo ravnanje kot izsilovanje obsodi ter stvar c. k. kaznilni pravici izroči. Zdi se, da je bil Fachini podkurjen od ljudij, ki med Slovenci bivajo i ki so se tako hoteli maščevati, ker niso dobili pri tej banki zaželjenih služeb, za ktere morda še sposobni niso.

— Volksfreund-ov dosedanji urednik in lastnik, Jož Pia, je po 13letnem delovanju od uredništva odstopil in je prepustil Alb. Wiesinger-ju, zmožnemu uredniku znane „Wiener-Kirchen Ztg“. Čas je bil že skrajni, da se je to zgodilo. Če se katolišk list strastno oklene raje decemberske ustave, od rimskega sedeža zavržene, kakor programa federalistov, ki odločno kat. cerkvi, kakor tudi vsaki drugi veri naravne pravice zagotavlja, — pač se ni čuditi, da je „Volksfreund-u“ od vseh strani, razun ustavaških, klenkalo. Sedanji urednik sicer zagotavlja, da hoče mir ohraniti v lastni hiši in pravico zagovarjati na vse strani — ali se bo pa zamogel znebiti prirojenih centralističnih uzorov vsaj toliko, da bi bil pravičen naravnemu zahtevanju feder. programa, kazala bo prihodnost.

— Razglas. Podpisano predsedništvo naznanja slavnemu občinstvu, da je naprosilo g. prof. Povše-ta, da obhodi deželo in v posamesnih okrajih v javnih govorih podučuje poljedelce o kmetijstvu. Govori se bodo vrstili tako:

v Rihenberg-u dne 8. decembra *) t. l. (predp. ob 11. in pop. ob 3.

uri). Podučljivi govor ima sledeče predmete:

1. O kletarstvu, posebno o važnosti dobrih kleti;
2. o važnosti sadjereje in o sredstvih kakó pospešiti jo;
3. pogovori o gospodarstvu dotičnega okraja. Vsak lahko popraša in spravi v pogovor kak gospodarski predmet, o kojem bo potem govornik razlagal in na vprašanja odgovarjal.

*) Ker je g. prof. Povše nenadoma zbolel, odloženo je podučevanje 8. dne dec. v Rihenberg-u; dan se bo ob svojem času naznanil.

v Komnu dne 15. dec. t. l. (Predp. ob 11. in pop. ob 3. uri).

Predmeti govora:

1. Kaj imamo storiti, da povzdignemo vinorejo na Krasu?

2. o svilorejl;

3. o veliki važnosti pogojsdovanja, in o imenitnosti gojzda; 4. občna razprava.

v Sežani dne 22. dec. (predp. ob 11^{1/2} in pop. ob 3^{1/2}.)

Predmeti govora:

1. Kako se napravlja dobro in stanovitno vino, in kako imamo ravnati z mladim vinom;

2. o važnosti celičnega plodenja v sviloreji;

3. kaj bi zamoglo prav zdatno zboljšati blagostanje kraškega kmetovalca? 4. občna razprava.

v Divači 23. dec. (predp. ob 10. uri in pop. ob 2.)

Predmeti govora:

1. Pogojsdovanje Krasa;

2. kaj bi se storiti imelo, da bi se vsaj nekoliko povzdignilo blagostanje prebivalcev zgornjega golega Krasa?

3. občna razprava.

v Kanalu dne 29. dec. pred. ob 11. uri, pop. ob 3.)

Predmet govora:

1. O sadjereji;

2. o govedoreji;

3. občna razprava.

v Gorici 5. januarja 1873, v kmetijski šoli ob 10. uri zjutraj.

Predmet govora:

1. Kako naj gospodari in kmetuje g riški okoličan, da prav zdatno pomnoži svoje dohodke;

2. Občna razprava o gospodarskih predmetih.

Za okraje: Tomin — Cirkno — Kobarid in Bovec, se bo spomladi naznanil čas in predmet govora.

Ob enem naznanjamo, da je g. prof. Povše prostovoljno sklenil, tudi to zimo podučevati o kmetijstvu ob nedeljah. Dotični nedeljski poduk se bo redno pričel 12. januarja, ob 10. uri v kmetijski šoli.

C. k. kmetijska družba

v Gorici dne 23. nov. 1872.

Podpredsednik

V. R I T T E R.

Tajnik
STREINZ.

Dostavek uredništva. Došel nam je ta razglas še le 3. decembra. Pripočamo našim kmetom posestnikom, da bi se prav obilno udeleževali tega silno potrebnega in koristnega podučevanja. Želeli bi pa, ker že mora ono podučevanje zarad naših kmetov ob nedeljah biti, da se ga udeležiti zamorejo, da bi se saj ob 11. ali 10. uri predpoldne nepodučevalo. Ravno takrat so še ljudje v cerkvi pri zadnji maši, ki se začne navadno povsod ob 10. uri, in ki traja do 11^{1/2}, ali tudi celo do 12. Ljudje bi eno ali drugo opustili. Primerniše bo, če se podučevanje prične še le ob 11^{1/2}, ali ob 12, kedar že zadnja maša konča. Podučevanje se potem lahko nadaljuje do 1 ali do 2 popoldne, dokler se ne pričnejo večernice.

Šolske reči.

Učiteljeva popularnost in njen upliv na ljudske šole.

(Gl. list 15.)

Po dovršenih šolskih urah je učitelj, zlasti na deželi, komaj na pol ustregel tirjatvam svojega stanú. Pred vsem je treba vedeti, da je naj teže izreči razsodbo o kacam učencu samo na podlagi šolskega opazovanja, ker se morebiti najzlobniši deček v učilnici najčedniše, najsvetejše véde. Domá, na polji in cesti, na paši in pri raznovrstnih delih ti deca, so sebnó če s tebój večkrat pride v dotiko, ovadi vse svoje notranje mišljenje. Telovadba in druge pod učiteljevim nadzorovanjem zvršujoče se igre, ustrezale bi menda poleg gibčnosti, ki jo dajejo učenskim telesom, posebno za psihologična opazovanja in za spoznavanje značajev. Ker se mi pa zdi tako večkratno občevanje učitelja sè svojimi učenci, razun zastran psihičnih vzrokov, še posebno primerno, da jim pri tacihih prilož-

nostih da čutiti svojo očetovsko skrb za-nje, ker bodo stariši dobro voljo in skrb do svojih otrok kmalu zapazili in vedeli ceniti, je tako občevanje z učenci eno najboljih sredstev v dosego splošne dobrohotnosti.

Učitelj mora delati na to, da mu pridejo vsi otroci brez izjemka v šolo, razun onih, razume se samo ob sebi, ki so vsled kake telesne ali duševne bolezni za šolo nesposobni. Povedal sem že poprej enkrat, kak nepopisljiv vpliv ima učiteljevo vedenje učencem na redno šolsko obiskovanje in iz tega lista je zopet razvidno, da ali, v šoli ali zunaj šole, lahko z vsemi pride v dotiko. Prvo nalogo ima odgojitelj proti vzrejanecem, drugo pa proti njihovim starišem, sosebno proti takim, ki svojih otrok nočejo pošiljati v šolo, kakoršnih je dan danas žalibog še vedno vsaj polovica. Sicer imamo postavo v roci, s katero roditelje lahko silimo, a blagor oni šoli, rečem, kjer postave in sile ni treba rabiti, kajti sila ustvari sovrašтво, ima pa vselej slabe nasledke. Šolskih renitentov je dvoje sort: kateri šolskega namena ne poznajo in nočejo poznati in kateri potrebujejo svojih otrok pri domačih opravilih.

Prvi so trdovratni grešniki, proti katerim mora učitelj postopati diplomatsko in z največo politiko na podlagi pridobljenih tal. Treba je pri tacih ljudéh iskati vsake mogoče prilžnosti; da si jih pridobimo v prijateljski kolobar, da si jih, ako mogoče, storimo hvaležne. Pregovor sicer pravi, da svet plačuje z nehvaležnostjo, a to ni vselej res, ker pusti vsaka dobrota manjše ali večje znamenje v prsih onega človeka, ki je dobroto prejel. In učitelj, ki je v občini nositelj omike in vednosti, da njemu bi se ne pokazala taka prilžnost, pri kateri bi lahko premagal in si podvrigel šolske nasprotnike?!

Večina prostega ljudstva ne zna pisati, ali vsaj toliko ne, da bi pravilno in v čednej besedi in logičnej skovala si prosto pismo. To je voda na učiteljev mlin! Eno pismo, ki je prostaku v desetih minutah brezplačno napišeš, pridobi ti velikrat srcé kmetovo in daje ti naj lepšo prilžnost, da ga prepričas o veselji, ki bi je imel, ko bi on sam ali vsaj njegov otrok znal takó. Kako kmetje kasneje ob trgatvi in drugih ča-

sih take važne malenkosti povračajo, je vsacemo prav dobro znano, ni tedaj treba, da se pri tem še posebno mudim. S pisanjem, dobrim svetom pri človeških in živinskih boleznih in v sto okolnosth, ponuja se odgojitelju prilžnost, da skrbi in dela za šolo.

Kedó otrok pri domačem delu potrebuje, dal se bode z lepa že pregovoriti in prepričati, da mu bode donasal dobro izšolan deček plodniše obresti, nego neotesan i neomikan porednež. Največ je ležeče na čusu, v katerem koga za nauk obdeluješ in na načinu, kako koga obdeluješ.

Učitelju, kateremu se prijazen odzdrav nepotreben zdi, kedar mu prosti deček, mladeneč, mož ali sivolasi starec klubuk sname, ne bodo rože cvele, ampak zgubljal bode zaupanje, katero so ljudje stavili va-nj. Naj pride, kamor koli hoče, učitelj mora imeti vselej, povsod in za vsacega prijazen odgovor in ogovor in v njem ploden nauk, svet ali navod. Njegova osoba bodi, kolikor toliko, popolna, v njegovem obnašanji naj se ne pokažejo pomanjkljivosti, njegovo življenje bodi čisto, kakor zlató.

Popularen učitelj še ni zgubil svoje časti, k splošni omiki je pa več pripomogel, kakor deset onih, ki prazno glavo visoko nosijo.

Listnica uredništva. Gg. interpelantom, dop. z K. Kob., B. M.: Prihodnič; g. A. L. v M.: Preveč splošno in navadno, vendar bi znali o priliki kaj porabiti.

3

Oznaničnik.

Odvetnik

Dr. Josip Jakopič

ima svojo pisarnico v Gorici pod veliko cerkvijo (contrada del municipio), hiš. šte. 42 v I. nadstropji.

1

POVABLJENI SO

p. n. deležniki **TRETJE DRUŽBE** za borsne operacije, ki sem jo ez napravil, - da pridejo, kakor hitro je mogoče, vzdignit znesek

5.26 GOLD, AVSTR. VELJ.,

kot delež dobička po prvem mesecu delovanja tretje družbe za vsako pólíco deležnico od **100 gold.**

SPANDAU - v Trstu.

Zdaj se napravlja 4. družba. — S malim vplačilom 30 gold. se je udeleži lahko vsakdo in vživa že s 1. januarja prih. leta mesečni dobiček.

Podpisovalni listki, programi in nadaljna pojasnila se dobivajo pri menjalcu **Lelju Reggio-u v Gorici.**